

הרב יעקב גרונוולד בית כנסת פינר, לונדון

כבוד הדיינים והרבנים בכנס הזה, אני מאוד שמח שנתנה לי ההזדמנות לומר דברי פתיחה לכבוד מורינו הרב נבנצאל שהוא בן דודי היקר שאני מכיר ומוקיר אותו. כבר בילדותי הייתי בא לשיבת פוניבז' ללמוד איתו מסכת בבא קמא והרבה שנים בכל עת שאני ומשפחתי נמצאים בירושלים אנחנו מוזמנים אליו לביתו ונהנים במחיצתו ובמחיצת כל משפחתו. הרב נבנצאל איננו זקוק להקדמה ממני בהיותו ידוע ומפורסם בכל רחבי תבל כת"ח מובהק, כמורה דגול וכרבה של ירושלים העתיקה. אני מקווה שכולנו נהנה ונלמד מדברי תורתו. הרב אביגדור נבנצאל נתבקש ע"י החברא קדישא קהילת ירושלים לדבר על נושא פינוי קברים.

הרב אביגדור נבנצאל רב הרובע היהודי, ירושלים

פינוי קברים

ברשות כבוד כל חכמי התורה היושבים כאן, ברשות היו"ר. בעיות הקבורה בעמ"י מתחילות עם פרשת הקבורה של שרה אימנו. א"א קונה קבר, אנשי חברון מצעים לו קבר, הוא מבקש אחוזת קבר, שלא היא תשאר קבורה שם לבדה אלא שבני המשפחה יקברו שם. כאן יש לנו יסוד אחד, הבעיה של העברה נפטר ממקום למקום הפוסקים התירו כדי להקבר בקרבת משפחה. אח"כ יש לנו בתורה פרשה של יעקב אבינו שמבקש מיוסף אל נא תקברני במצרים והוצאתני ממצרים. יסוד שני, לא רק שהוא רוצה להקבר עם אבותיו, הוא לא רוצה להקבר במצרים, זה יסוד שני שהפוסקים כתבו שבשביל להקבר בא"י גם אם זה לא קברי משפחה מותר להעביר נפטר ממקום למקום. יוסף אח"כ ג"כ מבקש להקבר בא"י למרות שהוא לא נקבר בחברון עם המשפחה, אבל להקבר בא"י זה ערך בפני עצמו. חשבת על דרך הרמז, יהושע וכלב אומרים טובה הארץ מאוד מאוד, למה הכפל לשון? הם אומרים למרגלים, אתם אומרים שא"י לא טובה לחיות בה, אנחנו אומרים שהיא כן טובה, טובה מאוד. ואפילו לדבריכם שאפילו ח"ו נמות בה, גם יותר טוב להקבר בא"י מאשר במקום אחר לכן טובה הארץ מאוד מאוד. מאוד זה מלאך המות אמרו חז"ל. אלה שני ההיתרים שהפוסקים כתבו שאפשר להעביר נפטר ממקום למקום, או בשביל לקבור אותו עם המשפחה או בשביל לקבור אותו בא"י. סתם להעביר נפטר מקהילה לקהילה כתבו הפוסקים שזה אסור כי זה פוגע בנפטרים של הקהילה הזו שאין הוא רוצה להיות קבור אתם. לכן בלי אחד משני הטעמים האלה אין להעביר נפטר מקהילה לקהילה. אבל להעביר נפטר לא"י מבואר מגמרא בכתובות בדף קי"ד שזה חוסך צער גלגול מחילות. שמעתי פסק ממורי ורבי הרב מפוניבז' זצ"ל בנוגע לבעל ואשה שנפטרו בשתי קהילות שונות, האם מותר להעביר כדי שיהיו קבורים אחד עם השני, אז כאן הוא אמר דבר חידוש: תלוי מי נפטר ראשון. אם האיש נפטר ראשון אסור להעביר ואם האשה נפטרה ראשונה מותר להעביר. מה החילוק? אם האשה נפטרה ראשונה אז הם קרובים ולקבור בקברי קרובים מותר, אבל אם האיש נפטר ראשון הרי המשנה בקידושין אומרת שהאשה קונה את עצמה כשנפטר הבעל, אז כשהבעל מת היא כבר לא אשתו. בשם הרב מו"ר הגרש"ז אויערבך זללה"ה מספרים פסק אחר. היה מעשה שבעל של אשה צעירה נפטר והשאלה היתה אם לקבור אותו בקברי משפחתו או לקבור אותו בחלקה חדשה, למה? כי אם יקברו אותו עם משפחתו לא יהיה מקום לאשתו אחרי מאה ועשרים. אז הרב פסק לקבור אותו עם המשפחה, כי האשה היא צעירה ואם היא תראה כל הזמן את המקום ליד בעלה היא תחשוב שבעלה מצפה לה והיא לא תתחתן שנית.

הפוסקים כתבו שלא להעביר נפטר כשיש ממנו ריח רע לכן לחכות לעיכול הבשר והתירו למהר את עיכול הבשר כדי להעביר אותו ובוודאי במקום שיש חשש להידבקות במחלות יש להקפיד על הדבר הזה. בירושלמי יש דיון אם מותר להעביר נפטר לא"י שבחיינו לא רצה את א"י. הירושלמי

מביא על זה פסוק "ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה". עכשיו כשאתם מתים ומטמאים את הארץ אתם רוצים לבוא לארץ, כשהייתם חיים "נחלתי שמתם לתועבה" לא רציתם את א"י. נראה לכאורה שמסקנת הירושלמי לא כן, אלא גם אלה שבחיים לא רצו את א"י ומביאים אותם לארץ ושמים עליהם עפר הארץ "וכפר אדמתו עמו" האדמה בא"י מכפרת עליהם. אולי לא אנשים שלגמרי מאסו בתורה ובמצוות אבל אנשים שרק לא גרו בא"י מסקנת הירושלמי נראה שמותר יהיה להעבירם.

אחד הדברים שצריך לזכור כשמעבירים נפטר שמיד חלה אבילות על הקרובים, באותו יום יש לכל הקרובים דין של אבלים אבל רק לאותו יום. אבל יש בעיה אחרת היום, טומאה לכהנים כשהנפטר בתוך מטוס יש בעיה לכהנים ולא תמיד הם יודעים שיש נפטר במטוס. לכן יש היום כהנים שנמנעים מלטוס עם אל-על מאמריקה לא"י כי זה מצוי שמביאים נפטרים מאמריקה לא"י. אומנם יש היתר כמדומני של הרב הלפרין שיש אמצעי לחצוץ אבל נדמה לי שהרב זכרונו לברכה לא הסכים להיתר הזה. יש עוד בעיה, שהמטוס עובר מעל בתים שיש שם כהן. אז אם הכהן בבית, הבית יחצוץ והטומאה לא תכנס לתוך הבית. אם הכהן בחוץ יש לדון שזה ספק טומאה ברשות הרבים היא טהורה הרי כך למדו בפרשת סוטה. בפשטות בגמרא לא מצאתי שחז"ל התירו ספק טומאה ברשות הרבים לכתחילה. מה שהם אמרו בכל מקום שבדיעבד אם מישהו נגע בספק טומאה אז ברשות הרבים הוא טהור. הרב אמר שכהן יכול להיכנס לבית חולים אם יש לו צורך אף שיש ספק שמא טומאה, מכיוון שבי"ח זה רשות הרבים וא"כ זה ספק טומאה ברשות הרבים אז כנראה שהרב סבר שגם לעניין איסור והיתר של הכהן, ג"כ ספק טומאה ברה"ר לקולא ולא רק לגבי בדיעבד אם נטמא. צריך לזכור שספק טומאה ברשות הרבים זה לא ודאי טהור כי הגמרא מביאה שהיו אומרים לכהנים אם כהן בא לשאול על ספק טומאה ברשות הרבים אז תגידו שיש מים בנהר לכו תטבלו (כמובן לא בטומאת מת שאז צריך אפר פרה).

בילקוט יוסף כתוב בנוגע להעברת מתים צריך להיזהר להעסיק רק פועלים יראי שמים כי פועלים שהם אינם יראי שמים עלולים להעביר חצאי גופו. חלקי גופות, לכן להזהר מאוד. רציתי לשאול את כבודכם שאלה שמציקה לי כבר זמן רב על הקצות בסימן קי"ז. הגמרא אומרת על הפסוק "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו אשר ניתן לו בהר אפרים" אז לא יתכן שקנו את השדה בכסף כי שדה חוזרת ביובל ונמצא שצדיק קבור בקבר שאינו שלו. על זה אומר קצות החושן, למה השדה חוזרת ביובל, הרי מת אסור בהנאה הוא תופס את מקומו אז ממילא השדה לא תחזור ביובל? ואני לא מבין את קושייתו, הרי זה גופו הריעותא אם בגלל הצדיק השדה לא תחזור והקב"ה רוצה שהשדה תחזור ביובל אז הוא גוזל אותה מבעליה. נזכה ויקויים במהרה "בלע המוות לנצח" וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם".